

אל השלמון?

באבותיהם, אלא גדלו תחת כנפיהם. אביהם הרחוני וה' מעשי הוא דוד בן גוריון.
לכן גם אין הקבוצה מהדה גורם מגובש ומלוכד. הגוף הנקרא לעתים "קבוצת-המנהלים", או "קבוצת החצר של ביגלי", או גם "היד השחורה", מאוחד רק בסגירתו לדוד בן גוריון, חתימתו לקראת שלטון-חירום מוחלט שאינו תלוי במפלגות, ושנאתו לכל מי שעומד על דרכו. אולם שמעון פרס, שגם חבריו קוראים לו "שמעון פירסומת" מאחורי גבו, מסוכסך עם כמה משאר אנשי הקבוצה. ואילו יריביו מדברים במורת-רוח על "עדת שר-הבטחון", החורגת מתחת למרות המוסמכת.

מאז מיבצע-סיני התרכזו בידי קבוצה זו כוח אדיר. היא חולשת כיום על מערכת החוק והבטחון של המדינה, על כל גופי הבילוש והמסטרה, על חלק ממקורות הכספים, על מערכת-פירסומת עצומה, על כמעט מהעיתונים החשובים ביותר במדינה. בהשגחה אליה, מרכז מפא"י הוא גוף מת. יש הסבורים כי דוד בן גוריון מנצל את הקבוצה אך ורק לצרכיו, וכי אין לה ערך בלעדי. זוהי תפיסה פשטנית. בן גוריון עצמו תלוי כיום במידה מכרעת האנשי קבוצה זו. על אף נסיונותיו ליצור שיח"משקל על-ידי סיפוח סיכסוכים פנימיים בתוכה, הריהו שבוי כיום במידה רבה בידי הקבוצה ומושפע על-ידי פעולותיה, הידיעות ש' היא מעבירה אליו, הצורה הניתנת להוראותיו בשלב הביצוע. יריביו הקבוצה מנחמים את עצמם כי כוחה יפוג בין לילה בשעה שרסן השלטון יישמש מידי בן גוריון הקשיש, בן ה-71. אולם בן גוריון עצמו משתול כבר כיום למנוע זאת בכל מחיר. הוא מכין את עורו בהכרה מלאה לקראת השלטון. כאבא טוב הוא מפקח על גורלם והתנהגותם האישית, גוף בהם לא פעם על כסיות מסויימות; ומעוררות הדים שליליים בציבור. במקרה אחד התערב בצורה מרחיקת לכת (ובלתי-מוצדקת) בחיי-המשפחה של אחד מעוריו. גי' מוקו: "אחרת לא תוכל להיות שר בממשלה בבוא היום".

★ ★ ★

ממשלת השדושה

רבעיה הגדולה העומדת בפני אנשי הקבוצה בסוף תשי"ז היא כיצד לבצע את הקפיצה הנסתרת, מאחורי הקלעים, אל הפוליטיקה הגלויה והרשמית במרכז הזירה.



בגן הרמטכ"ל: אשתו מרצה בין עמודי עתיקות שנאספו

לפחות איש אחד ויתר בינתיים על קפיצה זו. אהוד אבי ריאל קיבל תפקיד של ציר בגאנה, מקום הנחשב לעמדת-מפתח לקאריירה מהירה בשרות-החוק, הצופנת סיכויים להישגים בולטים ומהירים. אולם לא קל להפוך מציד לשר, כמה מחבריה האחרים של הקבוצה יעדיפו, כפי הנראה, את הדרך הישרה, יעמידו את מועמדותם לכנסת הבאה בשם מפא"י, מצפים לקבל תפקידים של שרים בממשלה הבאה. אמר לא מכבר אחד מהם: "ממשלת ישראל צריכה לכלול רק שלושה שרים. שר אחד יהיה ראש-הממשלה, שר-הבטחון ושר-החוק גם יחד, כי כל התפקידים האלה אינם אלא תפקיד אחד. השני יהיה שר לענייני פנים ומסטרה, שלישי שר לכל השרותים. אין מקום לשרים נוספים".

הוא לא השאיר ספק לאיזה משלושת התפקידים הוא עצמו נושא את עיניו.

★ ★ ★

הפיתוי הגדול

ל אומה שגדלה בכיזה של מפלגתיות פיאודלית מושחתת, יש פיתוי רב מאד בתמונה זו של ממשלת-היד-החזקה, מנהיגות צעירה, בלתי-דמוקרטית, הבזה לחופש האזרח, אך תשים את כל הדגש על הכוננות הצבאית ועל פתרון של כוח לבעיות המדינה.

אולם מיבצע-סיני הוכיח כי דרך זו מובילה למבוי סתום, שאין ממנו מוצא — מלבד הנסיגה הטוטאלית. גל השחיתות שהציף את המדינה למחרת היום (שואנשי הצמרת החדשה נתנו לו חיפוי מלא) אף הוא מעורר למחשבה. אם לא יתבררו ברוחם, ואם לא יחליפו את פולחן-הביצוע בהשקפת-עולם עמוקה ורחבה יותר, לא יביאו ברכה למדינה.

אליו בירושה מאביו הארכיאולוג. אולם משה דיין המהה טיפוס חדש של חוקר-עתיקות ישראלי. הוא שייך למחנה גדול והולך של מאות צעירים צבריים, בצבא, במשקים ובערים, המקדישים חלק ניכר מזמנם וממרחם לחיפוש עתיקות בשבילי הארץ, אוספים כל דבר עתיק המודמן בדרכם, אפילו שוקעים בקריאת ספרים ומדעים על נושא זה. משה דיין מעדיף ספרים ארכיאולוגיים על ספרים הדנים במדע הצבאי, והוא הפך את גן ביתו המטופח למוזיאון ארכיאולוגי בזעיר-אפנון. יתכן כי הנאתו האישית העיקרית ממיבצע-סיני היתה טמונה בהזדמנות החד-פעמית לאסוף עתיקות ולגלות אחרות באזור זה העשיר בעברו.

★ ★ ★

פולחן הביצוע

תכונות אלה של דור הירואי, מעין יאנקים או איסטרלים ממוצא יהודי, המנותק מתרבות קודמת וטרם הגיע לצמיחה הראשונה של תרבות חדשה, יצרו את היחס המיוחד של הדור לענייני הביצוע.

בני העליה השניה, בצעירותם, חוללו גדולות בשטח הי' ביצוע. הם הקימו את כל מפעל ההתישבות, את ההגנה, את המשק החדש. אולם כל מעשיהם נבעו מדחיפה רעיונית-פנימית, שהובילה אותם למלחמות אידיאלוגיות מרות. התפקיד היה בעיניהם תוצאה של הרעיון.

אנשי-הביצוע החדשים חופשיים, לעומת זאת, מכל עומס רעיוני. אין הם מסוגלים להבין את התלהבות אבותיהם לעניינים מופשטים, שקשרם עם התפקיד המוחשי הקרוב אינו בולט לעין. בשדה המחשבה וההגות היו מוכנים ללכת בתלם

כך העמדות שנכבשו במיבצע-סיני סינו בניסגיה הגדולה, רק עמדה אחת נשארה בידי הפולשים. אין היא רשומה בשום מפה. כי זוהי עמדה מדינית, בתוך תוככי מדינת-ישראל.

עצם המיבצע סימל את חיסולה של ממשלת-ישראל כהנהגה לאומית פעילה. הממשלה לא ידעה על המיבצע מראש, אלא 28 שעות לפני צניחת הצנחן הראשון בסיני. לא היא החליטה להתקף, ולא היא החליטה להיסוג. היא פשוט לא נשאלה.

בה בשעה שהממשלה הרשמית הפכה לוועד-הקילה מורחב, הממונה בעיקרו רק על חלוקת כספי-השלל הבאים מחוץ-לארץ, סידור תוספת-היורק וקביעת המסים, הרי תפקיד ההנהגה האמיתית עבר לידי קבוצה קטנה של אנשים, ללא סמכות חוקתית, בעברתה האישית של דוד בן גוריון.

חברי קבוצה זו היו הארכיטקטים של מיבצע-סיני, והם הסבירו את חותמם עליו. מזה כמה שנים הם מנהלים את ענייני הבטחון. מאז שהצליחו לסלק את משה שרת, הם מנהלים גם את ענייני-החוק. בשנת תשי"ז הלך שוטנם והתרחב בכל השטחים, אולי מלבד הכלכלה. לא נשאר ספק כי עניינים נשואות לשלטון מלא ורשמי.

★ ★ ★

מאוזן רדיין

ר מיבצע שהגיע לידי סיומו בשארם אל-שייך היה היצירה הגדולה הראשונה של קבוצה זו. לפיכך סימלה מלחמת סיני את הפלישה הראשונה של הדור הצברי לתוך הזירה המדינית הפנימית.

נסיון קודם של פלישה כזאת נכשל בצורה מחפירה לפני תשע שנים, בתום מלחמת-תש"ח. צמרת מגובשת שלמה, שקמה מתוך מיבחן המלחמה, התכוונה אז לתפוס עמדה מרכזית במדינה. היו אלה אלופי הפלמ"ח, הניכיו האישיים של יצחק שדה, בהנהגת יגאל אלון.

פלישה זו התמוטטה מבפנים. אנשיה התבוללו חיש מהר במערך הפוליטי הקיים, ויתרו על כל נסיון לחולל חידוש או שינוי רדיקלי. בשנת תשי"ז אייפשר היה להכירם בים האפרורי של עסקני-המפלגות הבינוניים. פעם נשאל יצחק שדה לדעתו על שני הניכיו העיקריים — יגאל אלון ומשה דיין. הוא שיבח את כשרונותיו, קסמו האישי וחוש-האחריות של אלון, שהיה מעין בנו הבכור. אולם הוא הטיל ספק בכוח-אופיו, ביכולתו ללכת עד הסוף. כשהחל האלוף הקשיש לדבר על דיין, המבוגר מאלון, חייך בחביבה, כאב המדבר על בנו הצעיר הסורר. הוא הסתייג באופן קיצוני מהשקפת-עולמו של דיין, אולם, אמר, דיין היא אישיות הרבה יותר חזקה וחסרת-מצערים. "הוא אוהב אותי", אמר שדה, באהבה אבהית. "אולם אם יצאה בן גוריון לאסור את יצחק שדה, יהיה דיין היחיד שיתנדב לתפקיד".

הדברים נראו מוזרים לפני שש שנים, כשאלון עוד היה אליל, כמעט-רמטכ"ל בדימוס, ואילו דיין רק היה אחד מאלופי-הפיקוד. היום אפשר רק להעריך את כושר-השיפוט של "הזקן" המנוח: לא נשאר שמץ של ספק כי דיין הוא בעל כוח אישי ראשון-במעלה. אם היוודע מה הוא רוצה והמוכן ללחום על כך.

אלון הוא איש האתמול. משה דיין הוא מועמד רציני מאד לאיש-המחר — מועמד רציני יותר מאשר גנדה לעסקנים רבים במדינה, המשלים את עצמם כי דיין הוא הייל-גרידא.

★ ★ ★

יאנקים ישראליים

אין זה מקרה שהצמרת החדשה, כמו צמרת הפלמ"ח לפניה, נולדה מתוך מערכת-הבטחון. אהוד אבריאלי, טדי קולק, שמעון פרס, צמחו כולם על רקע פעולות הרכש והמוריצון של ההגנה, והוא הולך לגבי שאר אנשי הקבוצה, במידה שלא עלו מתוך שורות הפיקוד של צה"ל או מנגנון-החושך.

כי צבא אז אינו גוף הקיים אישם בשולי החיים הי-לאומיים. הוא היצירה המקורית האמיתית ביותר של העם החדש של ישראל. בו מצא הדור הצברי את השטח להפעלת גאונו המיוחד. כמו התעשייה באמריקה, הי אופירה באיטליה והתגנף בחיי היהודים הקדומים, הרי הצבא הוא מרכז החיים הלאומיים של ישראל החדשה.

אין זאת רק תוצאת התנאים הייצוניים, שנוצרו אחרי שני דורות של ציונות, כשעצם קיום המדינה מול הי-מרחב הערבי תלוי בכושרה הצבאי. זהו גם ביטוי מהותי הפנימית של הדור הצברי, הבז לעניינים עיוניים ורעיוניים, מוצא את סיפוקו וגיבוריו בתחום התפקודים המעשיים. אין זה מופת — אם לנכחים בחשבון כי דור זה אינו דור נוסף בשרשרת הנודדת של העדה היהודית, אלא הדור הראשון של עם חדש, השונה מן היהודים כפי ששונים היאנקים והאוסטרלים מאבותיהם הבריטיים. התי-כונות המצוינות (וטובה או לרעה) את הצברים הן אותן התכונות שציינו מאז ומעולם עמים שנולדו מתוך הגירה והתישבות בארצות חדשות.

יתכן כי זחאק הרגשה זו של ניתוק מן העבר (ששום סימנות ציוניות אינן מוטלות להעלימו) גורם להתי-קנאי בו מתמסרים כה רבים מאנשי הצמרת הצברית זחאק לארכיאולוגיה, העיסוק הקשור יותר מכל לעבר. בשביל יגאל ידין היה זה עיסוק טבעי, מדעי, שעבר